

Люба-Ірина Горват
(*Сату-Маре, Румунія*)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІЙ РУМУНІЇ (ПОВІТИ: МАРАМУРЕШ І САТУ-МАРЕ) У ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті проаналізовано соціально-демографічне становище українського населення у північно-західній частині Румунії протягом ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: українці, етнічна, лінгвістична, релігійна ідентичність, соціальні і демографічні аспекти.

В статье проанализировано социально-демографическое положение украинского населения в северо-западной части Румынии в течении ХХ – в начале ХХI в.

Ключевые слова: украинцы, этническая, лингвистическая, религиозная идентичность, социальные и демографические аспекты.

This article is devoted to the social and demographic position of Ukrainian's in the north-western part of Romania at the XX – the beginning of XXI century.

Key words: ukrainian's, ethnic, linguistic, religious identity, social and demographic aspects.

Враховуючи суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в Румунії упродовж останнього десятиліття ХХ – початку ХХІ ст., актуальним для дослідників-етнологів, етносоціологів постає вивчення соціальних, етнічних, мовних, релігійних, демографічних аспектів життєдіяльності української національної меншини Північно-Західної Румунії. Українське населення здавна компактно проживало в сільській місцевості гірського повіту Марамуреш та у окремих населених пунктах низинного повіту Сату Маре. Місцеве українське населення зазвичай зберігає власну ідентичність, розмовляє діалект-

нью українською мовою, у своїй масі належить до православної релігійної конфесії. Як свідчить практика, місцеве українство швидко адаптується до нових цивілізаційних викликів в економіці, освіті, релігії, громадському житті. Тобто відбуваються певні метаморфози в їхній етнічній самосвідомості та національній свідомості. Саме тому ми обрали для себе предметом нашої студії соціально демографічні аспекти та етнічну, мовну, конфесійну ідентифікацію українства повітів Марамуреш та Сату Маре у контексті аналізу переписів населення, а особливо перепису 2002 р.

Основні завдання нашої студії полягають у наступному: 1) на основі доступних нам статистичних даних проаналізувати та порівняти кількісний склад міського та сільського населення повітів Марамуреш і Сату Маре, акцентуючи увагу на українській ідентичності Північно-Західного регіону Румунської держави; 2) на основі емпіричного матеріалу виявити соціально-демографічні аспекти, етнічні, мовні та конфесійну ідентичність на основі переписів населення а особливо перепису 2002 р., зробити теоретичні узагальнення та висновки.

На території повіту Сату Маре перша група русинів (українців) з'явилася у період 1336 – 1351 рр. Спочатку вони оселилися в гірських районах регіону Сату Маре, а потім спустилися звідти на південний захід.

У населених пунктах, де було атестовано слов'янське населення на початку XIX ст., сьогодні в деяких з них немає жодного українця, але, замість цього, етнічні українці емігрували з України та повіту Марамуреш, створюючи нові громади типу колоній. У минулі століття такі села, як Бочікау, Тарна Маре, Тарна Міка, Порумбешті, Валя Сяка, Турулунг, Берку, Пелеш, Лазурі, Халмеу, Ботіз, Местякан, Чідряг, частково були заселені українцями. В селах Пелеш, Валя Сяка, Турулунг, Халмеу, Местякан сьогодні вже немає українців.

У ХХ ст. в населених пунктах Мікула, Паулян, Децебал, Дація, Траян, Думбрава, Чуперчені, Агріш, Лівада, Драгушені, Джелу з'явилися нові “колонії”. В селах Мікула, Чуперчені, Думбрава, Ботіз вивчення яких проводилося у рамках етнографічного дослідження, ініційованого Повітовим музеєм Сату Маре і фінансованого Міністерством культури та національної спадщини Румунії (завдяки особистої підтримки старшого радника пані Ярославі Колотило) “Українці північно-західної Румунії”, українці емігрували в ХХ ст. після Другої світової війни з українських сіл Марамуреша – Верхні Поляни, Русково Бистра, Красна, Вишня Рона. А в село Тарна Маре – хутір

Вагаш, перша українська сім'я емігрувала сюди приблизно 200 років тому з Хуста (Україна) на лісогосподарські роботи.

Слід також додати, що в селах і комунах Сату Маре, на відміну від повіту Марамуреш, які розташовані у гірській місцевості, де сільське господарство робилося тільки на невеликих ділянках з обмеженою посівною площею, географічні умови є більш сприятливі для обробітку землі, тут кращі умови для вирощування та кращі умови для життя українських сімей, які мігрували сюди. Однією з головних умов контексту “міграції” після Другої світової війни, до теперішнього часу, це економічна основа рівня життя щодо наступних питань: українські села в повіті Марамуреш, звідки вони прийшли, гірські села, розташовані на вузьких долинах, розкиданих або дифузного типу, сільськогосподарські землі нездатні забезпечити необхідні ресурси для харчування багатодітних сімей (7-11 дітей). Родючість орних земель низька і недостатня для їх розділу на всіх дітей, тому багато етнічних українців вибрали родючу рівнину Сату Маре.

Ще однією причиною міграції було, особливо в комуністичний період, відсутність близьких промислових центрів, єдині можливі робочі місця знаходилися тільки в гірських центрах Борша і Бая Борша, вирубка лісів (бутинарство) або сезонні роботи були на великих відстанях.

Це масштабне явище, навіть і сьогодні, пояснюється створенням “моделі соціальної поведінки”: перша сім’я, яка поселилася на рівнині Сату Маре з відразу видимими результатами у забезпечені економічного зростання рівня життя, була взята в якості “моделі”.

Мараморошина – край із стародавньою історією, де з прадавніх часів проживають українці. Українці повіту Марамуреш складають компактні ареали більшості населення комун Поляни, Кривий, Русково, Вишня Рона, Бистра (села Бистрий, Красна, Вишівська Долина), Ремети, Великий Бичків (села Луг над Тисою, Кричунів, Великий Бичків, Тиса). Багато з них документально засвідчено у XIV ст. разом з румунськими селами. Навидимо один приклад: село Русково атестовано документально – кінець XIII – перша половина XIV ст. [11, с. 37]

Таблиця № 1.

Зміна чисельності українців Румунії за переписами населення [13].

Повіти / Роки	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Марамуреш	19 249	25 435	29 060	32 723	36 653	34 027

Сату Маре	3 439	483	905	1 146	1 320	1 556
Всього (по Румунії)	45 875	60 479	54 705	55 510	65 472	61 098

Цифрові дані табл. № 1 засвідчують, що українська ідентичність повіту Марамуреш на сучасному етапі є найвищою в Румунії. У відсотковому плані – це 55,7% від кількості всіх українців Румунії. Саме тут за результатами переписів населення 1930, 1956, 1966, 1977, 1992 рр. кількість українців неухильно збільшувалася. Водночас у 2002 р. перепис зафіксував меншу кількість українців порівняно з 1992 р. Така сама ситуація й на загальнодержавному рівні (Див. табл. № 1). На наш погляд, діється взнаки еміграція місцевого українства, яка має соціально-економічно основу. Поряд із переселенням у низинні повіти держави, збільшується кількість трудових мігрантів, основні потоки яких спрямовуються у Іспанію, Грецію, Португалію, Бельгію тощо.

Порівняно з гірським повітом Марамуреш повіт Сату Маре на впаки виділяється зростанням числа українського населення. Якщо у 1956 р. тут ідентифікувалося тільки 483 українці, то за переписом 2002 р. їх кількість перевищує 1,5 тис. осіб.

Як ми переконалися під час польових етнологічних досліджень упродовж 2001 – 2007 рр., кількісне зростання місцевого українства відбулось за рахунок внутрішньої міграції українців з повіту Марамуреш (в основному з сіл Поляни, Кривий, Русково). Це пояснюється тими ж економічними факторами – більша кількість орної землі, краща можливість працевлаштування та ведення власного підсобного господарства, а також за рахунок збільшення народжуваності серед українських сімей та із-за їх приєднання до неопротестантських конфесій та заселення інших нових сіл такі як: Ардуд, Сату Мік та інші (Анна Грэздак, інформатор: село Мікула, повіт Сату Маре, 67 років)[1].

З'ясувавши кількісний склад українства звернемось до більш детального аналізу етнічних, мовних та конфесійних реалій у повітах Марамуреш та Сату Маре. Для того, щоб краще злагнути проблему ідентифікації за допомогою математичних підрахунків ми проілюструємо в табличних варіаціях окремо міських та сільських жителів повітів, насамперед їхню етнічну та мовну ідентичність.

У табл. № 2-3 ми представили етнічний та мовний склад міського населення повіту Марамуреш. Підрахунки дозволяють констатувати, що етнічні та мовні параметри ідентифікації українців відрізняють-

ся. Так, серед міських жителів повіту Марамуреш виявляється 1 964 українці (0,73%). Найбільше їх проживає у містах Сігету Мармацієй (1 225 чол.), значно менше у Бая Маре (351 чол.) та Вішеву де Сус (274 чол.). Невеликі групи – від чотирьох до двох десятків осіб української ідентичності проживають у містечках Бая Спріє, Сейні, Борш-ша, Кавнік (Див. табл. № 2).

Таблиця № 2.

Етнічний склад міського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [8].

Населені пункти по- віту		Municipii și orașe (total)		Кількість постійного населення	
Місто Бая Спріє	Місто Вішеу де Сус	Місто Бая Маре	Місто Сігету Мар- мацієй		
16 609	16 879	137 921	41 219	268 277 (52,6%)	
12 469	14 878	114 213	32 867	224 526 (83,7%)	Румуни
3 441	530	20 459	6 513	35 815	Угорці
45 (0,27)	274 (1,62)	351 (0,25%)	1 225 (2,97%)	1 964 (0,73%)	Українці
0	0	46 (0,03%)	10 (0,02%)	56 (0,02%)	Русини
576	70	2 092	448	3 636	Роми
55	1 113	475	101	1 879	Німці
22	14	275	53	388	Інші
1	0	10	2	13	Недекла- ровані

Місто Сейні				
Місто Борша		26 984	10 105	
Місто Кавнік		5 205	13 355	
Місто Тиргу Липуш		4 205	11 548	418 405 (82,02%)
Повіт Ма- рамуреш (всього)	510 1091* (100%)	911	522	46 291
	34 026 (6,67%)	14 (0,27%)	21 (0,07%)	34 026 (6,67%)
	56 (0,01%)	0	0	56 (0,01%)
	8 913	140	54	1 954
			115	49
			141	61
			7	445
			0	19
			0	0
			0	0

* Матеріали статистичного збірника “Recensământul Populației și Locuințelor 18 martie 2002. Vol. IV. Structura Etnică și Confesională” на відміну від даних Дирекції статистики в місті Бая Маре вказують число 510 110 чол., відповідно українців – 34 027 чол., тому у табл. № 9 з’являється на 1 особу більше, ніж у попередніх табличних даних.

Інший аспект, який ми бачимо у вищевказаній таблиці, є поява в переписі населення 2002 р. русинів.

Відносно русинського населення повіту Марамуреш, то було всього 56 чоловік, які декларували свою приналежність до русинської національності. Як показує офіційна статистика саме у містах повіту ідентифікувалося 56 осіб русинів, натомість у сільській місцевості їх взагалі немає (Див. табл. № 2-3)! Такі дані кардинально суперечать поширеними заявами лідерів світового русинського руху щодо наявності в Румунській державі понад 30 тис. русинів [12, с. 8, 11]. Так, Павло Роберт Магочі у праці “Народ нізвідки: Ілюстрована історія карпаторусинів” на карті некритично окреслює територію проживання русинів у межах населених пунктів повіту Марамуреш, називаючи

приблизну, розрахункову кількість – 34 тис. осіб, яка “мали би бути” русинами. Поряд з цими “розрахунками” перепис 2002 р. чітко зафіксував 257 русинів у всій Румунії [6, с. 10; 14, с. 9]. З них, як ми бачимо, тільки 56 осіб у “потрібному” ідеологам русинства гірському повіті та 19 чол. у низинному повіті Сату Маре.

На нашу думку, варто б запитати думку самих жителів гірських україномовних ареалів повіту, організувати польові етнологічні дослідження. Наш досвід подібних студій підтверджує факт, який констатував перепис 2002 р. – жителі сіл ідентифікуються українцями, навіть необізнані у своїй більшості з русинською ідентичністю. Цікаво, що з 56 русинів всього повіту Марамуреш – 46 мешкає у Бая Маре, а 10 – у Сігету Мармацієй (Див. табл. № 2). Із 46 русинів міста Бая Маре вважають рідною русинську мову 34 особи, а з 10 русинів Сігету Мармацієй тільки двоє (Див. табл. № 3). Якщо ж ознайомитися з мовою, якою частково публікується видання “Русинська віра” Культурним Союзом русинів Румунії (голова – Георгій Фірцак), то можна чітко констатувати, що це – звичайна українська мова [7, с. 3]. Таким чином, русинська ідентифікація в Румунії становить фіаско. Русинська ідентичність у повіті Марамуреш це – етнополітичне підґрунтя.

Таблиця № 3.
Мовний склад міського населення повіту Марамуреш
за результатами перепису населення 2002 року [10].

Населені пункти повіту	Кількість населення / Мови	Румунська	Угорська	Українська	Русинська	Ромська	Німецька	Інші	Недекларовані
Municipii și orașe (total)	268 277 (52,6%)	228 926 (85,33%)	34 623	1 536 (0,57%)	36 (0,01%)	1 533	1 412	198	13
Municipiul Sighetu Marmației	41 219	33 442	6 415	975 (2,36%)	2 (0,004%)	305	50	28	2

	Municipiul Baia Mare					
Județul Maramureș (total)	Oraș Vișeu de Sus	Oraș Baia Sprie	Oraș Seini	Oraș Borșa	Oraș Căvnici	Micsto Tîrgu Lăpuș
510 109 (100%)	13 355	5 205	26 984	10 105	16 609	16 879
425 558 (83,42%)	11 695	4 314	26 389	8 175	13 059	15 031
44 906	1 620	868	445	1 761	3 299	529
33 505 (6,56%)	2 (0,01%)	14 (0,27%)	14 (0,05%)	6 (0,05%)	39 (0,23%)	232 (1,37%)
36 (0,007%)	0	0	0	0	0	0
4 381	36	4	102	141	167	45
1 476	2	4	26	20	34	1 035
234	0	1	8	2	11	7
13	0	0	0	0	0	0
						116 821
						137 921
						19 686
						254 (0,18%)
						34 (0,02%)
						733
						241
						141
						11

Водночас за мовним складом міське населення повіту Марамуреш на 0,57% україномовне. Українську мову як рідну визнають 1 536 осіб, що менше за реальну кількість осіб, які ідентифікувалися українцями (Див. табл. № 3). Україномовна ідентифікація знижується у всіх означених у таблицях населених пунктах. Парадоксом виступає містечко Тиргу Липуш, де за переписом 1 українець, а 2 осіб визнали рідною мовою українську.

Таблиця 4.

Динаміка чисельності населення комун повіту Марамуреш з компактним проживанням українського населення [2, с. 50, 163].

Русково	Кривий	Поляни	Вишня Рона	Великий Бичків	Бистра	Комуни / Роки пе- реписів населення		1930	1956	1966	1977	1992		
						Всього:	3 них українців			Всього:	3 них українців		Всього:	3 них українців
3 158	1 743	5 644	4 154	4 662	1 922			2 045	1 480	4 750	2 385	2 177	1 399	3 них українців
3 164	2 877	6 298	4 331	3 612	4 424	Всього:	3 них українців	2 944	2 843	6 081	3 422	2 505	3 950	3 них українців
3 741	3 400	7 651	4 773	4 035	5 473	Всього:	3 них українців	3 500	3 262	7 086	3 885	2 566	4 811	3 них українців
4 324	4 074	8 776	5 124	4 585	5 062	Всього:	3 них українців	4 072	3 938	8 357	4 346	2 826	4 606	3 них українців
5 183	4 853	10 561	4 982	4 681	4 902	Всього:	3 них українців	4 913	4 762	10 240	4 350	2 922	4 402	3 них українців

Всього:	Ремети	23 827	2 544	15 621	1 385	27 308	2 602	23 598	1 853	31 814	2 741	27 083	1 973	35 148	3 003	30 425	2 280	38 403	3 241	34 142	2 553
---------	--------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------	--------	-------

Українці складають компактні ареали більшості населення комун Поляни, Кривий, Русково, Вишня Рона, Бистра (села Бистрий, Красна, Вишівська Долина), Ремети, Великий Бичків (села Луг над Тисою, Кричунів, Великий Бичків, Тиса).

Як бачимо з табл. № 4 населення комун з компактним проживанням українців упродовж 30 – 90-х рр. ХХ ст. поступово збільшувалося.

За переписом населення 1930 р., в селах повіту Марамуреш зареєстровано 15621 українця із загальної кількості 23827 чоловік.

У переписі населення від 1956 р., зареєстровано зростання чисельності українського населення у селах, де українці проживають компактно: 23598 українців порівняно з 15621 українцем, зареєстрованим у попередньому переписі.

Інша ситуація у селі Великий Бичків, де відмічається зниження загальної кількості населення: з 4662 жителів, зменшується до 3612. Всупереч тенденції зниження загальної чисельності населення, кількість українців зросла з 2177 осіб до 2505. Це пояснюється тим, що особи інших національностей, ніж українська, емігрують в інші місця, а українці оселяються тут.

У 1966 р. залишається та ж ситуація, що і в попередніх переписах населення щодо сіл з найбільшою кількістю українців, а саме Верхні Поляни, де українці жили компактно – 7086 осіб із загальною кількості населення в 7651 чоловіка. На протилежному полюсі знаходиться село Ремети, яке нараховує 2741 особу, з яких 1973 є українцями. Слід зазначити, що загальна чисельність населення, як і українське, для періоду 1956 – 1966 рр. має тенденцію зростання.

У переписі населення 1977 р. також відзначається тенденція збільшення числа осіб, ніж зареєстрованих під час попереднього перепису населення у компактних українських селах повіту Марамуреш.

Село Верхні Поляни залишається на першому місці з точки зору загальної чисельності населення, у тому числі і українського населення, а село Ремети – це село з найменшою кількістю етнічних українців і населення в цілому.

Згідно з даними, зібраними в ході перепису населення 1992 р., відзначається загальне збільшення кількості українців повіту Марамуреш до 34 142 осіб. Також значно збільшилась кількість етнічних українців в компактних українських селах повіту Марамуреш. Село Верхні Поляни залишається на першому місці з кількістю в 10240 жителів українців, а Ремети, як і в попередні роки, на останньому – 2553 українці. Поясненням цьому може бути те, що у Реметах багато змішаних шлюбів з румунами та угорцями, багато українців особливо молоде покоління, втрачають свою етнічну ідентичність і мову.

Слід підкреслити, що у селі Бистра, загальна кількість населення зменшується на 160 осіб. Це явище можна спостерігати стосовно і українського населення, яке має тенденцію зниження, їх кількість менше на 204 особи в порівнянні з попереднім переписом населення. Це може бути пояснено трудовою міграцією з сільських районів у міські, в повіти Банат, Сату-Маре і на Захід.

Подібна ситуація залишається і в переписі населення 2002 р., коли в селі Бистра зареєстровано тільки 4021 українця. Це зменшення числа українців можна пояснити вище вказаними явищами.

Порівнявши дані табл. № 4 і № 5 у розрізі комун наочно підтверджується попередній висновок про зменшення кількості українців повіту Марамуреш. Отож, у всіх сільських населених пунктах упродовж 30 – 90-х рр. ХХ ст. українське населення чисельно зростало, а за період 1992 – 2002 рр. у всіх комунах відбувалось зменшення чисельності українства.

Таблиця № 5.
Етнічний склад сільського населення повіту Марамуреш
за результатами перепису населення 2002 року [8].

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Комуни (всього)	241 832 (47,4%)	193 879 (80,17%)	10 476	32 062 (13,26%)	0	5277	75	57	6

Ремети		Вишня Рона		Бистра		Русково		Поляни		Кривий	
3 058	4 698	4 423	4 854	10 033	4 761						
399	207	399	161	256	87						
382	421	3	3	61	7						
2 260 (73,9%)	4 062 (86,46%)	4 021 (90,91%)	4 578 (94,3%)	9 696 (96,64%)	4 650 (97,7%)						
0	0	0	0	0	0						
14	0	0	109	2	15						
3	5	0	3	8	1						
0	3	0	0	10	1						
0	0	0	0	0	0						

Copalnic-Mănăstur	5 838	5 584	22	1	0	227	1	1	2
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

Порівнявши дані табл. № 4 і № 5 у розрізі комун наочно підтверджується попередній висновок про зменшення кількості українців повіту Марамуреш. Отож, у всіх сільських населених пунктах упродовж 30 – 90-х рр. ХХ ст. українське населення чисельно зростало, а за період 1992 – 2002 рр. у всіх комунах відбувалось зменшення чисельності українства.

За результатами перепису населення 2002 р. найбільш компактні у етнічному плані – комуни Кривий (97,7% українців з загального числа мешканців), Поляни (96,6%), Русково (94,3%), Бистра (біля 91%), Вишня Рона (86,5%), Ремети (майже 74%), Великий Бичків (біля 60%).

У таблиці відзначено, що в українських компактних селах, як наприклад у селі Поляни, проживає найбільша кількість етнічних українців (9696 чол.), а в селі Ремети – найменша (2260 чол.).

В інших населених пунктах, як засвідчують статистичні дані табл. № 5 українці проживають дисперсно: від одного-двох десятків осіб (Кимпулунг ла Tica, Нижня Рона, Окна Сугатаг, Сарасиу, Ульмень) до декількох осіб у селах Сепинца, Петрова, Леордіна, Барсаня, Ваду Ізеї, Вішеу де Жос та ін.

Аналізуючи мовну ідентифікацію сільського населення повіту Марамуреш, доводиться знову констатувати прикметну різницю у кількості українців та осіб, які визнають українську мову рідною мовою. Так, якщо у сільській місцевості Марамуреша проживає 32 062 українці, то українську мову як рідну визнають 31 969 чол. Зменшення кількості україномовних спостерігаємо у всіх селах (Див. табл. № 6). Парадоксом є тільки угорськомовне село Кимпулунг ла Tica, україномовних виявилося на 1 особу більше (24 особи), ніж задекларованих українців (23 особи). Як видно з табл. № 6, в умовах іноетнічного середовища задекларована ідентичність 1 особи в селах Giulești (Джулешті), Săliștea de Sus (Силіштя де Сус), Poienile Izei (Поєніле

Ізей), Moisei (Мойсей), Grosi (Гроші), Budeşti (Будешті), Boiu Mare (Бою Мапе), Arduusat (Ардусат) взагалі зникає. Отже, в таких умовах відбувається мовна асиміляція, а згодом наступає реїдентифікація (зміна етнічної ідентичності).

Слід зазначити, що в міру просування від компактних українських сіл кількість українців зменшується, у багатьох румунських селах все менше людей декларували себе українцями.

Багато з тих, хто залишає компактні українські села і переселяється в інші регіони, втрачають свою етнічну ідентичність і природно інтегруються в румунську або угорську громаду.

Таблиця № 6.

Мовний склад сільського населення комун повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [10].

Населені пункти повіту			
Поляни	Кривий Рог	Комуни (Всьо- го I)	Кількість населення / Мови
	10 033	4 761	241 832 (47,4%)
	269	101	196 632 (81,3%)
	62	7	10 283
	9 685 (96,53%)	4 636 (97,37%)	31 969 (13,21%)
	0	0	0
	13	15	2 848
	0	0	64
	4	2	36
	0	0	0
			Недекла- ровані

	Ocna Sugatag	Sarasău				
		Ulmeni				
		Săpanța				
		Petrova				
		Leordina				
		Barsana				
	Vadu Izei					
	Vișeu de Jos					
	Tăutii-Măgherăus					
6 713	5 282	2 856	6 352	2 593	2 693	3 267
5 776	5 208	2 848	6 345	2 586	2 663	3 245
928	1	1	2	0	0	2
3 (0,04%)	4 (0,07%)	7 (0,24%)	5 (0,07%)	6 (0,23%)	5 (0,18%)	3 (0,09%)
0	0	0	0	0	0	0
1	67	0	0	0	24	17
5	2	0	0	0	0	2
0	0	0	0	1	1	1
0	0	0	0	0	0	0

Grosi							
Dumbravița							
Budești							
Boiu Mare							
Bogdan Voda							
Băita de Sub Codru							
Ardusat							
Copalnic-Mănăstur							
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	5 838 2 543	1 919 3 411	1 276 3 470	4 499 4 493	2 533 2 513	
	425 558 (83,42%)	5 738 2 531	1 900 3 404	1 275 3 467	4 493 4 493	2 513 2 513	
	44 906	19	12	4	1	0	3
	33 505 (6,56%)	1	0	1	1	0	0
	36 (0,007%)	0	0	0	0	0	0
	4 381	80	0	14	0	0	0
	1 476	0	0	0	5	0	0
	234	0	0	0	0	1	0
	13	0	0	0	0	0	0

Це стається тому, що змінюється мовне середовище. Не маючи з ким поспілкуватись на рідній мові, не маючи церкви, освіти на рідній мові і міжлюдських відносин, які проходять на румунській та угорській мовах, українець поступово втрачає лінгвістичну і етнічну ідентичність.

Щодо русинського населення в сільському середовищі повіту Марамуреш, то воно просто не існує.

Об'єднуючи дані таблиці 2 і таблиці 5 можна побачити, що у містах повіту Марамуреш ідентифікували себе русинами тільки 56 осіб, з яких 46 проживають в місті Бая Маре, а 10 – в м. Сігету Мармаціей, а в селах не існує жодного русина. Пояснення у вищевказаних таблицях 2 і 3.

Перейдемо до більш детального аналізу етнічного та мовного складу поселень повіту Сату Маре.

Як бачимо з табл. № 7, найбільша чисельність міських українців повіту зосереджена у м. Сату Маре (271 чол.), менше – у м. Карей (24 чол.), м. Негрешті-Оаш (12 чол.) та м. Ташинад (11 чол.). Внаслідок природної та соціокультурної асиміляції (міжетнічні шлюби з місцевими румунами та угорцями, румуномовне виховання та освіта, зрештою самостійна відмова від рідномовної ідентичності) частка українців у містах повіту поступово зменшується. Таке зменшення міського українства відбувалось упродовж 1930 – 1992 рр. За статистичними даними, у м. Сату Маре у 1930 р. проживало 488 українців, переписи населення 1956 та 1966 рр. зафіксували вже 149 осіб з українською ідентичністю; у 1977 р. – 178 чол., у 1992 р. – вже 312 українців, а 2002 р. кількість знову спадає до 271 чол. [3].

Таблиця № 7.

Етнічний склад міського населення повіту Сату Маре за результатами перепису населення 2002 року [8].

Населені пункти повіту	Кількість постій- ного населення			
Municipii și orașe (total)	13 870	23 182	115 142	161 722
Municipiul Satu Mare	13 194	9 634	66 638	94 487 (58,42) Румуни
Municipiul Carei	553	12 596	45 287 (38,34%)	62 016 Угорці
Oraș Negrești Oaș	12	24	271	318 (0,2%) Українці
	0	1	8	9 Русини
	72	385	1 115	2 4121 Роми
	13	282	1 110	1 455 Німці
	26	254	691	1 002 Інші
	0	6	22	28 Недекларовані

Oraș Tășnad	367 275	9 528
Județul Satu Mare (total)	216 077 (58,83%)	5 021
	129 234 (35,18%)	3 580
	1 556 (0,42%)	11
	19	0
	13 478	840
	3 827	50
	3 048	26
	36	0

З даних табл. № 8 добре видно, що сільське українське населення повіту Сату Маре проживає дисперсно. Найбільш чисельна українська комуна – це Мікула (621 українців, що майже 40% всіх українців повіту Сату Маре). Втім, ця чисельність становить тільки 16,41% від кількості жителів комуни (38,43% складають румуни та 38,48% угорці).

Відносно (біля 5%) населена українцями комуна Доба (136 чол.), в основному – це жителі села Паулян (115 українців) та Траян (18 чол.). У селі Дечебал (комуна Ветіш) проживає 101 українець; в селі Чуперчен (комуна Ботіз) – 65 українців; у Мофтіну Мік (комуна Мофтін) – 49 чол.; у селі Думбрава (комуна Лівада) – 32 чол. Внаслідок природного скорочення та еміграції зменшилась кількість українців у поселенні Тарна Маре (27 чол.), адже у 50-х рр. ХХ ст. тут офіційно мешкало біля 100 українців [3]. У селі Ботіз самоідентифікувалися 22 українці; у селі Еріу Сенкрай – 19 чол.; у Гілвачі – 16 осіб; у селі Ветіш – 13 чол.; в селі Агріш – 12 чол.; Мофтіну Маре та Ратешть – по 10 осіб.

Таблиця № 8.
Етнічний склад сільського населення повіту Сату Маре
за результатами перепису населення 2002 року [3; 8].

Сільські комуни повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекла- ровані
Comune (total)	205 553 (59,15%)	67 218 (32,7%)	1 238 (0,6%)	10	11 066	2 372	2 051	8	

Moftin (Мофтиң)	Odoreu	Orășu Nou	Paulești	Pișcolt	Sanislau	Săuca	Supur	Tarna Mare (Тарна Мапе)	Terebești	Tiream	Turulung	Valea Vinului	Vama	Vetiș	Viile Satu Mare
3 242	4 475	3 669	2 268	3 845	2 358	1 578	3 718	4 677	1 468	5 195	3 263	4 359	6 862	4 854	4 328
1 348	2 183	2 591	2 213	1 226	1 137	1 061	3 333	2 993	745	1 885	2 020	1 888	4 349	3 365	2 484
1 495	2 050	994	21	2 128	694	101	169	1 340	514	2 830	796	2 063	2 370	1 300	1 377
2	115	1	2	2	4	4	27	1	1	4	4	5	1	3	80
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
379	116	74	18	350	190	376	166	328	208	345	433	395	136	168	207
11	4	6	4	110	185	15	23	13	0	56	3	5	2	14	75
7	1	1	10	29	148	21	0	2	0	70	7	3	4	4	105
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0

Județul Satu Mare (total)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	19	13 478	3 827	3 048	36
---------------------------	---------	------------------	------------------	---------------	----	--------	-------	-------	----

Як бачимо з даних табл. № 7-8 кількість русинів нараховує 19 осіб. Зрештою, ця цифра є також парадоксальною ситуацією. До прикладу, порівнявши цю мізерну кількість із поданими голосами за Культурний Союз русинів Румунії (голова – Георгій Фірцак) до депутатського складу парламенту 26 листопада 2000 р. Так, по всьому повіту Сату Маре за Союз українців Румунії віддали голоси 354 чол., а за Культурний Союз русинів Румунії – 321 чол. [4]. Прикметно, що 112 голосів віддали жителі міст Сату Маре (68 чол.), Карей (13 чол.), Негрешті-Оаш (17 чол.), Тишнад (14 чол.). У багатьох поселеннях повіту Сату Маре, де взагалі не мешкають українці або ж русини фіксуються голоси за Культурний Союз русинів Румунії. Виникає питання: якою є природа цього явища – етнокультурна чи суспільно-політична?

Отже, кількість українства у повіті Сату Маре є досить незначною порівняно з гірським краєм Марамуреша. Через брак необхідної інформації щодо мовної та конфесійної ідентичності українців кожного населеного пункту Сату Маре доцільним буде порівняння загалом мовної ідентичності українства повітів Марамуреш та Сату Маре на фоні повітів, де фіксується етнічна ідентичність найвищою мірою (Сучава, Ботошани, Тіміш, Караш-Северін, Арад, Тульча).

Таблиця № 9.
Мовний склад українського населення за результатами перепису
населення 2002 року [13].

Загальна кількість українського населення		Українська	Румунська	Угорська	Російська	Німецька	Інші мови
Повіт	Марамуреш	34 027	33 425 (98,23%)	549	35	1	15
							2

Повіт Сату Маре								
Повіт Сучава								
Повіт Тіміш								
Повіт Карааш-Северін								
Повіт Арад								
Повіт Тульча								
Повіт Ботошани								
Всього (по державі)	61 098 (100%)	896	1 279	1 741	3 526	7 321	8 514	1 556
	56 116 (91,84%)	871 (97,2%)	750 (58,63%)	1 317 (75,64%)	3 221 (91,34%)	6 259 (85,49%)	7 796 (91,56%)	1 183 (76,02%)
	4 540	24	506	409	297	1 041	708	352
	149	-	-	4	1	3	1	17
	226	1	22	2	5	13		4
	24	-	-	1	1	1		-
	43	-	1	8	1	4		-

Як засвідчують статистичні підрахунки, українці повіту Марамуреш найбільшою мірою визначають рідномовну ідентичність – 98,23% – найбільший показник по всій Румунії.

В той же час українство повіту Сату Маре втрачає рідномовну ідентичність. Визначили рідною українську мову тільки 76% українців (Див. табл. № 9). Відбувається мовна асиміляція українства.

За конфесійною ідентичністю населення повіту Марамуреш у своїй більшості ортодоксальне (майже 80%), поширені римо-католицька, реформатська (серед угорців) та греко-католицька конфе-

сійні ідентичності; популярними наразі постають неопротестантські течії – п'ятидесятництво, адвентизм, баптизм (Див. табл. № 11). Що стосується українського населення Марамуреша, то воно на 81,6% ордотоксальне, поширення набувають неопротестантські течії п'ятидесятництва, адвентистів сьомого дня та ін. (Див. табл. № 10).

Аналізуючи конфесійний склад переважно україномовного сільського населення повіту Марамуреш, можна зробити висновок про повсюдне домінування православної конфесійної ідентичності. Як засвідчують дані табл. № 12, у населених пунктах Поляни, Кривий, Русково досить потужними постають громади п'ятидесятників. Поширені громади адвентистів сьомого дня: в Полянах (318 чол.), Кривому (155 чол.), Реметах (138 чол.), Рускові (91 чол.).

Таблиця № 10.
Конфесійний склад українського населення
за результатами перепису населення 2002 року [13].

Загальна кількість українського населення					
Повіт Марамуреш	1 556	34 027			
Повіт Satu Mare	784 (50,38%)	27 776 (81,62%)	Orthodoxa	Romano-catolica	Greco-catolica
	9	74			
	25	658			
	5	56			
	576 (37%)	3 524 (10,35%)		Pentecostală	Adventistă de ziua a saptea
	75	767			
	9	48		Baptista	
	73	1 124			Deosebit (alta religie, atei, nedeclarată)

Всього (по держа- ві)	Повіт Ботошани	Повіт Тульча	Повіт Арад	Повіт Караш- Северін
61 098 (100%)	896	1 279	1 741	3 526
48 262 (79%)	883 (98,55%)	1 217 (95,15%)	1 217 (70%)	3 117 (88,4%)
267 (0,47%)	3	1	7	17
1 721 (2,81%)	1	-	43	14
132 (0,2%)	-	-	4	-
6 167 (10%)	1	2	372 (21,36%)	274 (7,77%)
1 287 (2,1%)	5	6	74	17
252 (0,4%)	-	1	10	51
3 010 (4,92%)	3	52	14	36
	Повіт Тіміш			Повіт Сучава

Натомість у повіті Сату Маре стрімкого поширення набуває конфесія п'ятидесятників (37%), ортодоксальна релігія тут представлена наполовину (50,38%) від загальної чисельності українства повіту.

Своєрідною є конфесійна ситуація в с. Кимпуулунг ла Tica, де існує чисельна греко-католицька громада (353 чол.). За свідченнями респондентів тут відбуваються паралельні богослужіння румунською, угорською, церковнослов'янською мовами, на фоні угорсько мовного середовища побутує українська колядка [5].

Таблиця № 11.

Конфесійний склад населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9].

Загальна кількість населення		Orthodoxa	Romano-catolica	Greco-catolica	Reformata	Pentecostală	Adventistă de ziua și saptea	Baptista	Deoarece (alta religie, atei, nedeclarată)
Municipii și orașe (total)	510 109	24 1832	268 277	397 699	199 439	198 260	30 336	4 493	25 843
Comune (total)	28 182	14 171	14 011	20 808	5 888	14 920	15 668	8 926	6 742
Total	3 643	2 886	757	2 535	740	1 795	11 238	5 289	5 949

Проведені нами польові етнологічні обстеження жителів досліджуваної території засвідчують, що місцеве українство, переходячи на неопротестантську ідентичність втрачає етнокультурну специфіку. Відбувається перехід на румуномовну церковну службу, губиться народна духовно-культурна традиція; “українці-покайти” відмежовуються від основного ядра українства краю. Як наслідок “дрейф” конфесійної ідентичності породжує асиміляційні тенденції у середовищі місцевого українства.

Отже, проаналізувавши статистичний та документальний матеріал, можна зробити наступні узагальнення та висновки: Що у північно-західній Румунії найбільша кількість українців проживає в повіті Марамуреш, в основному в компактних гірських селах.

Із-за важких соціально-економічних умов в цих регіонах, частина з них мігрувала в міста Бая-Маре, Сігету Мармаціей, але більшість з тих, хто вирішив залишити свої рідні села, мігрували у Банат або Сату Маре. Ось чому, в деяких населених пунктах повіту Сату Маре в другій половині ХХ ст., кількість українських громадян починає зростати.

Таблиця № 12.

Конфесійний склад українського сільського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9].

Населені пункти		Поляни		Загальна кількість			
	Русово					Orthodoxa	
	Кривий					Romano-catolica	
	Вишня Рона					Greco-catolica	
	Великий Бичків					Reformata	
	Бистра					Pentecostală	
	Ремети					Baptista	
3 058	4 423	4 468	4 698	4 761	4 854	10 033	
2 281	4 160	3 430	3 427	3 028	4 194	8 176	
249	0	378	402	1	2	62	
133	81	368	226	1	5	77	
33	1	14	11	42	1	1	
31	4	25	27	1 490	550	1 377	
0	0	6	35	2	0	0	
138	75	21	9	155	91	318	Adventistă de ziua a șaptea
193	102	226	561	42	11	22	Deosebit (alta religie, ateii, nedeclarată)

Кимулунг ла Tica*	2 484	555	313	353	1 108	1	1	41	112
----------------------	-------	-----	-----	-----	-------	---	---	----	-----

* Примітка: с. Кимулунг ла Tica вказується з огляду на мадяризовану українську етнічність та побутування тут греко-католицької конфесійної ідентичності.

Ця міграція в інші райони Румунії пов'язана з кращими соціально-економічними умовами в районах рівнини, де вони можуть практикувати диверсифіковане землеробство на великих площах, де легше з робочими місцями.

Ще одним напрямком української еміграції з Марамуреша, а сьогодні й із Сату Mare, є Захід (країни ЄС та США). Але імміграційний феномен є тільки тимчасовим, тому що всі ті, які виїхали, повертаються додому, тому що вони зареєстровані у всіх переписах, які проходили в другій половині ХХ ст.

Ще однією проблемою є втрата мової та культурної ідентичності українського населення, особливо українців повіту Сату Mare, тому що тут їх життя проходить в іншому середовищі за умови сильного впливу з боку румунського і угорського населення. У Марамуреші втрата культурної ідентичності не настільки виражена, як в Сатмарі, тому що тут українці живуть в компактних селах, де ще зберігаються українські звичаї і традиції. Тим не менше, в цих селах починає з'являтися вплив угорського та румунського населення, тому що і тут з'являються неопротестанська релігія, змішані шлюби, тощо.

Для ілюстрації цього наведемо приклад: угорськомовне село Кимулунг ла Tica – україномовних жителів виявилося на 1 особу більше (24 особи), ніж задекларованих українців (23 особи). Отже, із всього матеріалу видно, в яких умовах відбувається мовна асиміляція, а згодом наступає реідентифікація (зміна етнічної ідентичності).

Українство повітів Марамуреш та Сату Mare в сучасних умовах соціально-економічних та громадсько-політичних трансформацій опинилось у вирі складних етнодемографічних, етносоціальних та етнокультурних процесів. Внаслідок міграційних процесів відбулось деяке скорочення чисельності українців повіту Марамуреш (більш як на 2,5 тис. чол.) та певне збільшення (більш як 200 чол.).

Існує неспівпадіння етнічної та мової ідентичності українства Марамуреша та Сату Mare. Особливо це стосується останнього повіту, де внаслідок дисперсності майже на $\frac{1}{4}$ українці визнають рідною румун-

ську, частково угорську, російську мови. Вкрай актуальною залишається штучна проблема русинської ідентичності в досліджуваній території. Офіційна статистика Румунії засвідчує, що русинська ідентичність фіксується у містах. Дані наших польових етнологічних обстежень практично не фіксують такої ідентичності серед селян, за винятком людей, які зазнали відповідної агітації в сучасних обставинах. Отже, виникає питання про практичний сенс функціонування товариства русинів. Актуальною проблематикою є зміна конфесійної структури українства, яке переїмає ідеї неопротестатських громад п'ятидесятників, баптистів, адвентистів сьомого дня, свідків Єгови тощо.

Вважаємо за необхідне надалі вивчати етнодемографічні зміни в середовищі місцевого українства. Насамперед, задля перспективної розробки узагальненого моніторингу соціально-економічного, освітнього, конфесійного життя української національної меншини Північно-Західної Румунії у ХХ – на початку ХХІ ст.

Джерела та література:

1. Етнографічне дослідження “Українці північно-західної Румунії”. Повітовий музей Сату Маре (Румунія).
2. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини / В. Куреляк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 184 с.
3. Особистий архів голови повітового філіалу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Маре).
4. Особистий архів голови повітового філіалу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Маре), спр. “Rezultatele alegelilor generale din 26 noiembrie 2000 pentru Camera Deputaților, pe localitați”.
5. Польові етнологічні дослідження автора. Запис на цифровий диктофон “Sanyo” 17 серпня 2007 року. Свідчення Ірини Боботи (1935 р.н.), жительки с. Кимпулунг ла Тіса повіту Марамуреш.
6. Трайста М. Русини – фальшива декорація на політичній сцені Центральної Європи / М. Трайста // Український вісник. – 2007. – № 7-8 (квітень). – С. 8-11.
7. Фірцак Г. Політична декларація культурного товариства русинів Романії / Г. Фірцак // Руська віра (Credința Rusină). – 2003. – № 5. – С. 3.
8. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabila după etnie.
9. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabila după religie.
10. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabila după limbă maternă.

11. Horvat V. Ruscova. O comună ucraineană din Maramureş / V. Horvat, L. Horvat, Ed. Limes, Ed. Lekton. – Zalău, 2005.
12. Magoci P.R. Poporul de niciunde: Istorie în imagini a rutenilor carpațici / P.R. Magoci. – Ujgorod : Editura lui V.Padeac, 2007.
13. Recensământul Populației și Locuințelor 18 martie 2002. Vol. IV. Structura Etnică și Confesională / Institutul Național de Statistică. Editura “Revista Română de Statistică”.
14. Traista M. Pseudocongresul rutenilor / M. Traista // Curierul Ukrainian. Seria nouă. – 2007 (Iulie). – № 99–100.